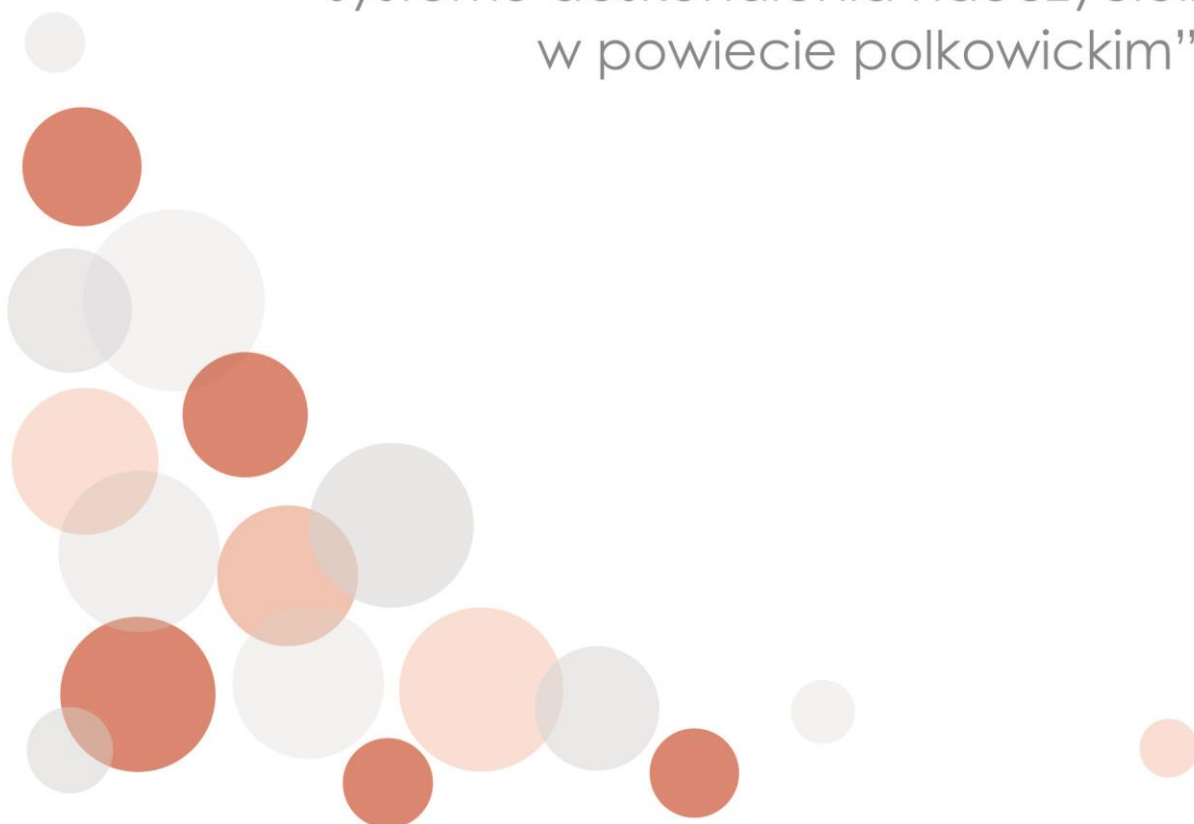

Bożena Solecka

Metody i formy pracy
ekspertów zewnętrznych
stosowane w procesie
wspomagania szkół w rozwoju
na podstawie doświadczeń SORE
w projekcie „Nowa jakość
systemu doskonalenia nauczycieli
w powiecie polkowickim”

Tekst: **Bożena Solecka**

Edukator, konsultant kształcenia zawodowego, wieloletni doradca metodyczny, animator działań Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji, ekspert w zakresie wdrażania rozwiązań w obszarze e-edukacji oraz wykorzystywania nowych technologii w procesie kształcenia, autorka opracowań metodycznych i dydaktycznych.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Warsztaty	5
Seminarium	7
Wykład problemowy	8
Konsultacje	9
Podsumowanie	9

Wstęp

W latach 2013–2015 realizowałam zadania szkolnego organizatora rozwoju edukacji (SORE) w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”. W przedsięwzięciu uczestniczyło ponad 40 placówek edukacyjnych z powiatu polkowickiego. Jako SORE bezpośrednio współpracowałam z sześcioma szkołami w trakcie wspomagania. Były to szkoły następujące placówki:

1. Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Polkowicach.
2. Gimnazjum nr 2 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Polkowicach.
3. Gimnazjum im. Odkrywców Polskiej Miedzi w Chocianowie.
4. Publiczne Gimnazjum w Zespole Szkół im. Ireny Sendler w Przemkowie.
5. Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Zespole Szkół im. Ireny Sendler w Przemkowie.
6. Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół im. Ireny Sendler w Przemkowie.

We wszystkich rocznych planach wspomagania (RPW) zaplanowano zorganizowanie form szkoleniowych i doradczych prowadzonych przez ekspertów zewnętrznych, tzn. wspieranych przez szkoleniowców spoza szkoły. Realizowane w ramach wspomagania doskonalenie nauczycieli danej placówki miało różne formy, np. wykładu, seminarium, warsztatów, konsultacji indywidualnych bądź grupowych. Wybór ekspertów zewnętrznych do przeprowadzenia określonej formy doskonalenia nauczycieli w konkretnej placówce edukacyjnej odbywał się drogą konkursową. O kwestiach organizacyjnych decydował powiatowy organizator rozwoju edukacji (PORE) oraz biuro projektu.

Ważnym czynnikiem na etapie realizacji zaplanowanych w RPW form doskonalenia były kontakty SORE z ekspertem zewnętrznym przed szkoleniem i spotkaniem z gronem pedagogicznym. Kontakty sprzyjały:

- określeniu diagnozy potrzeb placówki;
- doprecyzowaniu zakresu problemowego szkoleń ujętych w ramach RPW;
- przedstawieniu wytycznych – uszczegółowionych zakresów problemowych w zakresie realizacji szkolenia przez eksperta zewnętrznego.

W czasie, gdy pełniłam funkcję SORE, omówiony został również harmonogram szkoleń w danej placówce wraz ze specyfikacją problematyki, której realizacji oczekiwało grono pedagogiczne. Niejednokrotnie też pośredniczyłam w kontaktach eksperta z dyrektorem placówki lub z liderem zespołu zadaniowego.

W ramach dobrych praktyk chciałabym opisać współpracę szkoleniowców z gronem pedagogicznym. W sposób analityczny zaprezentuję metody i formy pracy ekspertów zewnętrznych biorących udział w doskonaleniu umiejętności nauczycieli w zarządzaniu wiedzą. Omówione działania eksperckie ukierunkowały nauczycieli na skuteczne inicjowanie i wdrażanie zmian służących rozwojowi wymienionych wcześniej szkół biorących udział w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”.

Warsztaty

W trakcie realizacji RPW szkoły były najbardziej zainteresowane zajęciami praktycznymi doskonalącymi konkretne umiejętności. Na ogólną liczbę 48 form szkoleniowych zrealizowanych przez ekspertów zewnętrznych w trakcie dwuletniego okresu wspomagania 30 miało charakter warsztatów. Fakt ten potwierdza potrzebę praktycznego „doświadczenia” wiedzy przez nauczycieli, którzy tworząc grupę-społeczność, uczą się przede wszystkim dzięki swojej aktywności. W tak zorganizowanej formie doskonalenia nacisk położony jest na naukę własną uczestników oraz wysoki poziom interakcji w grupie¹.

Przykładową tematykę warsztatów zorganizowanych w szkołach wydzielonych jako „obszar 6” w ramach projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim” przedstawia poniższe zestawienie:

Tab. 1. Tematyka warsztatów

Tematyka warsztatów zrealizowanych w ramach RPW	Obszar wspomagania szkoły
„Innowacyjne metody aktywizujące proces nauczania dostosowany do możliwości uczniów w zakresie przedmiotów humanistycznych i artystycznych”.	Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki.
„Innowacyjne metody aktywizujące proces nauczania dostosowany do możliwości uczniów w zakresie przedmiotów politechnicznych, geografii i biologii oraz na lekcjach wychowania fizycznego”.	
„Jak oceniać, aby skutecznie motywować uczniów do pracy?”.	
„Dobre praktyki nauczycielskie stosowania oceniania kształtującego realizowane na zajęciach z przedmiotów humanistycznych, artystycznych, religii oraz ich zastosowanie w pracy bibliotekarza”.	
„Dobre praktyki nauczycielskie stosowania oceniania kształtującego realizowane na zajęciach z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, informatyczno-technicznych oraz w pracy nauczyciela wychowania fizycznego”.	Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się.
„Przykłady stosowania oceniania kształtującego na różnych przedmiotach”.	
„Zwiększenie kompetencji komunikacyjnych nauczycieli oraz ich umiejętności zawodowych w zakresie pracy wychowawczej”.	Wspomaganie pracy wychowawców klasy – bezpieczna szkoła. Tworzenie spójnej koncepcji pedagogicznego oddziaływania na zespół klasowy, służącej indywidualnemu
„Rola wychowawcza środowiska szkolnego oraz nauczycieli, jako osób znaczących w życiu ucznia”.	

¹ Po. K. Vopel, *Warsztaty – skuteczna forma nauki. 80 porad dla moderatorów*, tłum. M. Jałowicz, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2004, s. 14.

„Planowanie i organizacja pracy nauczycielskich zespołów klasowych. Wypracowanie systemu współpracy w zespole oraz opracowanie przydatnych dokumentów z zakresu rozpoznawania potrzeb wychowawczych uczniów wraz z planowaniem i monitorowaniem oddziaływań wychowawczych i dydaktycznych”.	rozwojowi uczniów z naciskiem na samodyscyplinę i wychowanie do wysiłku.
„Poprawa skuteczności pracy wychowawczej – wykorzystanie informacji o indywidualnych postępach uczniów do podnoszenia motywacji i aspiracji uczniów”.	
„Techniki skutecznej komunikacji oraz prezentacji: werbalnej i pozawerbalnej w relacjach nauczyciel–uczeń, nauczyciel–rodzic oraz nauczyciel–nauczyciel”.	Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?
„Rola efektywnej autoewaluacji w warsztacie nauczyciela – jak ją sensownie zaplanować i wykorzystać jej wyniki, aby pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?”.	
„Sposoby diagnozowania potrzeb oraz możliwości uczniów w zakresie rozpoznawania indywidualnych strategii uczenia się oraz dopasowywania metod pracy do indywidualnych potrzeb rozwojowych”.	
„Jak pracować w czasie lekcji z uczniem przejawiającym zaburzenia zachowania, aby pomimo jego dysfunkcji osiągnąć sukces dydaktyczny?”.	
„Jak pracować w czasie lekcji z uczniem zdolnym, aby w pełni wykorzystać jego potencjał?”.	

Dużym atutem przeprowadzonych warsztatów była dla nauczycieli możliwość uzyskania lub uzupełnienia praktycznych umiejętności zawodowych, a także fakt wykorzystania ćwiczeń i metod aktywizujących podczas tej formy doskonalenia. Zajęcia uwzględniały konfrontację poszczególnych uczestników szkolenia, ich umiejętności i pomysłowość. Nad sukcesem procesu doksztalcania czuwał ekspert zewnętrzny – autor scenariusza przeprowadzenia zajęć oraz SORE. W trakcie warsztatów wykorzystywane były głównie dwie metody pracy z gronem pedagogicznym – metody operatywne i eksponujące.

Metody operatywne, których istotą jest nauka przez działanie, eksperci zewnętrzni stosowali w celu wdrożenia nauczycieli do praktycznego wykorzystywania wiedzy, także doskonalenia umiejętności i nabierania wprawy w działaniu – zgodnie z przekonaniem, że wiadomości i umiejętności zdobyte przez osobiste doświadczenie są znacznie trwalsze od innych. Wśród form pracy stosowanych przez szkoleniowców na uwagę zasługują:

- *Workshop* – metoda wykorzystująca bogactwo gier rozwojowych i coachingowych, koncentrująca się na aktywności twórczej oraz dokonywaniu kreatywnych zmian, ukierunkowana na maksymalne wykorzystanie czasu szkolenia oraz potencjału uczestników;

- *World Café*, czyli metoda „kawiarnianej atmosfery”, w której nauczyciele kilkakrotnie przesiadali się „od stołu do stołu”, aby powiązać swoje pomysły i swój sposób postrzegania analizowanych kwestii z pomysłami innych uczestników.

Przyznać należy, że społeczności nauczycielskiej bardzo odpowiadał ten sposób dochodzenia do wymiany wiedzy i doświadczeń, podczas której powstawała sieć twórczych pomysłów i przekonań. Pedagodzy notowali swoje propozycje na przygotowanych arkuszach papieru w formie plakatu, a wytypowani liderzy prezentowali je gronu pedagogicznemu.

Metody eksponujące, jakimi posługiwali się eksperci zewnętrzni, umożliwiały poznanie rzeczy, zjawisk, wydarzeń i procesów przez ich obserwację. W tym celu szkoleniowcy wykorzystywali najczęściej:

- pokaz – metodę polegającą na demonstrowaniu sposobów wzorowego wykonywania określonych czynności, najczęściej manualnych, oraz odpowiedniego postępowania w danych okolicznościach;
- metodę filmu –umożliwiającą dostęp do wiedzy, której inną metodą nie udałooby się zaprezentować, np. ze względu na ograniczenia czasu lub przestrzeni, a także wiedzy o trudno dostępnych procesach lub zjawiskach.

Seminarium

Seminarium – jako forma doskonalenia zawodowego obejmująca proces gromadzenia przez jej uczestników określonych faktów i informacji oraz późniejszego przedyskutowania szczegółowych problemów teoretycznych lub praktycznych wraz z ekspertem zewnętrznym² – był realizowany podczas 15 spotkań eksperta zewnętrznego z nauczycielami. Głównym celem tej formy szkoleniowej było odświeżenie, uzupełnienie i zrekonstruowanie zdobytej wiedzy i umiejętności zawodowych.

Biorąc pod uwagę to, że seminarium ma konfrontować różne stanowiska i pozwalać na wymianę doświadczeń, oraz fakt, że kierowane jest ono do osób już mających rozeznanie w temacie, podstawową wiedzę i umiejętności, szkoleniowcy realizowali doskonalenie przy użyciu właściwych dla nich metod:

- dialogu – którego celem było uzyskanie brakujących wiadomości, wypracowanie wspólnego stanowiska bądź wzajemne zrozumienie;
- panelu dyskusyjnego – gdzie ekspert zewnętrzny inspirował dyskusję problemową i kierował nią w celu wymiany poglądów na temat pewnej trudności teoretycznej lub praktycznej.

Przykładową tematykę seminariów przeprowadzonych w ramach projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim” ilustruje poniższa tabela:

² Por. *Seminarium* [hasło w:] K. Wojciechowski (red.), *Encyklopedia oświaty i kultury dorosłych*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1986, s. 293–294.

Tab. 2. Tematyka seminariów

Tematyka seminarium zrealizowanego w ramach RPW	Obszar wspomagania szkoły
„Jak wykorzystać wskaźnik EWD w doskonaleniu procesu dydaktycznego?”.	Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się.
„Innowacyjne metody aktywizujące proces nauczania dostosowany do możliwości uczniów”.	Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki.
„Elementy oceniania kształtującego. Strategie oceniania kształtującego”.	
„Jak stosować OK, aby szkoła była OK?”.	
„Jak napisać program własny do realizacji podstawy programowej, aby pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?”.	Jak pomóc uczniowi osiągnąć sukces edukacyjny?

Wykład problemowy

Wykład – metoda polegająca na systematycznym rozwinięciu danego tematu, ukazująca całość określonego zagadnienia w jego powiązaniu z zagadnieniami pokrewnymi³ – był najrzadziej stosowaną formą doskonalenia, przeprowadzoną tylko na trzech spotkaniach eksperta zewnętrznego z nauczycielami. Tematyka przeprowadzonych wykładów została podana w poniższym zestawieniu.

Tab. 3. Tematyka warsztatów

Tematyka warsztatów zrealizowanych w ramach RPW	Obszar wspomagania szkoły
„Nowoczesne technologie w aktywizowaniu ucznia”.	Uczeń – aktywny uczestnik procesu uczenia się.
„System motywacji do nauki ucznia w wieku gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych”.	Techniki uczenia się i metody motywujące do nauki.
„Jak skutecznie informować uczniów o wpływie realizacji obowiązku szkolnego na sukces edukacyjny ucznia?”.	

Realizując zadania SORE, mogłam zaobserwować, że wykłady miały najczęściej charakter konwersatoryjny, a fragmenty wykładu przeplatały się z wypowiedziami nauczycieli współuczestniczących w rozwiązywaniu problemów teoretycznych bądź praktycznych – przez zadawanie pytań i udział w dyskusji.

³ Por. W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, wyd. V, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2003.

Warto także podkreślić, iż przekaz wiedzy eksperckiej wspomagany był nie tylko wizualizacją wykorzystującą narzędzia TIK, ale także blogodydyktką, czyli wykorzystaniem bloga jako platformy do realizacji treści szkoleniowych oraz komunikacji z ekspertem po szkoleniu.

Konsultacje

W trakcie realizacji projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim” w drugim roku jego trwania oferta wspomagania kierowana bezpośrednio do nauczycieli została wzbogacona o możliwość konsultacji z ekspertem zewnętrznym, które zaplanowano w rocznych planach wspomagania (RPW).

Celem działań była pomoc nauczycielom w przełożeniu nowo nabytych umiejętności na szkolną praktykę. Konsultacje odbywały się w formie indywidualnych lub grupowych spotkań według zgłaszanych przez nauczycieli potrzeb, po uprzednim ustaleniu z dyrektorem szkoły lub liderem zespołu zadaniowego. Konsultacje miały charakter cykliczny i były organizowane po realizacji zaplanowanej formy doskonalenia.

Trzeba zauważyć, że z tej formy wymiany doświadczeń nauczyciele korzystali bardzo chętnie, poszukując odpowiedzi na indywidualne zapytania bądź rozwiązań problemów. Zdarzały się też konsultacje grupowe, np. zespołu przedmiotowego ze szkoleniowcem.

Podsumowanie

Wsparcie udzielone przez ekspertów zewnętrznych w procesie wspomagania szkół w rozwoju w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim” wpisuje się w doskonalenie zawodowe nauczycieli odwołujące się do idei edukacji ustawicznej. Wpływ doskonalenia na wzrost kompetencji zawodowych nauczycieli i poprawę jakości pracy szkoły został mocno zaakcentowany w działaniach ewaluacyjnych.

Duże znaczenie dla powodzenia procesu wspomagania szkoły w rozwoju miał dla nauczycieli dobór wartościowych szkoleń.

Ważne jest, aby uczestnicy form doskonalenia nie zostali zniechęceni do rozwoju zawodowego, lecz by zostali utwierdzeni w przekonaniu, że w epoce LLL – „lifelong learning”⁴, czyli w epoce uczenia się przez całe życie, zachodzi konieczność inwestowania w rozwój osobisty oraz zawodowy. Wymaga to od pedagogów przemyślanego i trafnego wyboru form, treści szkoleniowych oraz sposobów dalszej pracy nad sobą.

⁴ Por. M. Czerwińska, *TIK w pracy dyrektora szkoły, a właściwie TIK w organizacji pracy szkół* [w:] K. Snochowska-Gonzalez (red.), *Materiały na konferencję. Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w przedszkolach i szkołach. Aktywna edukacja*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2015, s. 17.